

Lopu gārnis *Bubulcus ibis* – jauna putnu suga Latvijā

2009. gada 19. maijā Engures ezera austrumu krastā Limikoļu liedagā pie Lopsalrovas tika reģistrēta Latvijas faunai jauna putnu suga – lopu gārnis *Bubulcus ibis*.

Lopu gārnis *Bubulcus ibis* 2009. gada 19. maijā Engures ezerā.

Foto: H. Tafss (H. Taffs)

bija līdzī fototehnika (pats, pavadot putnu vērotāju grupas, fototehniku līdzī cenšos neņemt), kas tika likta lietā novērojuma dokumentēšanai. Gārnis uzturējās galvenokārt uz sauszemes – mazajām, noganītajām saliņām torņa apkārtnē, kur nesteidzīgi soļoja, vērodams zemsedzi. Vairākas reizes tas pacēlās spārnos, lai pārlidotu gabalu tālāk, nolaižoties arī noganītajos sekumos, kur bradāja līdzās lielajiem baltajiem gārnjiem. Kopumā putnu redzējām visu šeit pavadīto laiku līdz plkst. 12.10, kad atkāpāmies, lai dotos tālāk uz Mērsragu.

Šīs pašas dienas pēcpusdienā lopu gārnī vēl spējēja apskatīt Agra Celmiņa pavadītā dāņu putnu vērotāju grupa, kas putnu plkst. 16.40 redzēja noganītajā ezermalā aptuveni kilometru uz dienvidiem no pirmās novērošanas vietas. Plkst. 17.15 putns pacēlās spārnos un aizlidoja ezerā rietumu virzienā (A. Celmiņš, pers. kom.), vēlāk vakarā un nākamajās dienās tas pie Engures ezera vairs netika manīts. Jau vairāk nekā nedēļu pēc pirmā novērojuma atklātībā nonāca ziņa, ka putns 24. maijā redzēts aptuveni 37 kilometrus tālāk – pie Kaņiera ezera austrumu malā esošā Lapmežciema–Antiņciema dambja (novērotāji – G. Dzērve, M. Lanka un *Zariņš*, informācija no Funts 2009). Šis gadījums diemžēl nav dokumentēts un neatkarīgi pārbaudīts.

Maldū viesis vai nebrīves bēglis?

Pēc novērojuma nonākšanas putnu vērotāju ziņu vidē tika aktualizēts jautājums par lopu gārņa iespējamo piederību no nebrīves izbēgušajiem putniem ("E kategorijai").

Lai gan dažos gadījumos pārliecinoši

Par novērojumu

Šā gada 18. un 19. maijā Latvijā pavadīju Boba Flitvuda (*Bob Fleetwood*) vadīto septiņu putnu vērotāju grupu no Lielbritānijas. Otro ekskursijas dienu bijām iesākuši veiksmīgi – rīta agrumā Ķemeru nomalē labi apskatījām vienu no grupas mērķa sugām – trīspirkstu dzeni, kas pamatīgi uzlaboja gan grupas kopējo novērojumu bilanci, gan agrās celšanās nogurdināto ekskursijas dalībnieku garastāvokļus un ļāva ar labām cerībām raudzīties uz veiksmīgu dienas turpinājumu. Tā kā līdz šim bijām koncentrējušies tikai uz meža un pļavu sugām, otrās dienas kārtībā iekļāvām ūdeņus – Rīgas liča rietumu piekrasti, kā arī tuvējo Engures ezeru, kur nonācām isi pēc desmitiem rītā.

Ezera apskatīšanu sākām ar Limikoļu liedaga torņa apmeklēšanu. Noganītā ezermala izskatījās ļoti

daudzsološi – Lopsalrovas sekumos bradāja pļavas tīlbītes un gugatņi, starp saliņām ganījās lielie baltie gārnī. Bijām pievērsušies vienas no mērķa sugām – pelēkvaigu dūkuru – meklēšanai, kad plkst. 10.20 viens no grupas dalībniekiem – Džeisons Viljamss (*Jason Williams*), acimredzot neapzinoties novērojuma nozīmīgumu, rezignētā balsi paziņoja: "Cattle egret ¹..." Zinot dažādo pieredzi ar ārvalstu putnu vērotāju atrastiem retumiem, paskatījās norādītajā virzienā, gatavs redzēt kārtējo lielo balto gārnī. Tomēr šajā gadījumā skepsei nebija nekāda pamata – nelielas saliņas otrā pusē no aizsega bija iznācis nepārprotams lopu gārnī! Putns, atbilstoši savam nosaukumam, ganījās starp ezermalā bradājošajām govīm un brīžiem pienāca pat mazāk nekā piecdesmit metru attālumā, ļaujot sevi labi apskatīt. Vairākiem grupas dalībniekiem

¹ Lopu gārnī – angļu val.

noteikt putna izcelsmi var būt tikpat kā neiespējami, domājams, ka pie Engures ezera novērotais putns ir dabiskas izcelsmes maldu viesis, par ko liecina gan gredzenu trūkums, gan – un galvenokārt – tā uzvedība. Pie Lopsalrovas redzētais putns uzturējās ganībās tieši lopu tuvumā, kā tas šai sugai ir raksturīgi arī ligzdošanas areālā (Cramp 1977). Lopu gārņa novērošana Latvijā nav pārsteigums arī, ņemot vērā šiem putniem raksturīgo lielo klejošanas potenciālu. Zināms, ka tie var veikt tālus pārlidojumus un sasniegt pat Aļasku, Skandināviju, Islandi, attālas okeānu salas un pat Antarktīdu (del Hoyo *et al.* 1992). Jāpiezīmē, ka Latvijā līdz šim ir reģistrēts viens no nebrīves izbēguša lopu gārņa novērojums – no 1996. gada 13. septembra līdz 4. oktobrim viens putns uzturējās Ķekavas apkārtnē, par pamatu tā pieskaitīšanai bēgļiem no nebrīves kalpoja fakts, ka tā paša gada maijā–jūnijā trīs negredzenoti lopu gārņi bija izbēguši no Rīgas Zooloģiskā dārza (Celmiņš, Baumanis 1998).

Sugas sastopamība kaimiņvalstīs un areāla pārmaiņas

Lai gan lopu gārnis netika iekļauts Agra Celmiņa 2005. gadā sastādītajā Latvijai jauno putnu sugu prognožu sarakstā (Celmiņš 2009), tā novērošana pie mums ir likumsakarīga, ņemot vērā sugas areāla pārmaiņas un tās novērošanu kaimiņvalstīs ziemeļos no Latvijas. Tā, piemēram, Zviedrijā tas pirmo reizi reģistrēts 1987. gadā un laikā līdz 2009. gadam lopu gārnis tur reģistrēts trīs reizes (Raritetsskommitén 2009). Somijā novērots divreiz – 2002. un 2006. gadā, vēl pirms tam – 1994. gadā – reģistrēts viens E kategorijas novērojums (Suomen Rariteettikomitea 2009). Igaunijā šī suga pagaidām nav konstatēta (Linnuharulduste komisjon 2009), Lietuvā novērots vienu reizi 1971. gadā (V. Jusys, pers. kom.). Latvijai tuvākās ligzdošanas vietas atrodas Rumānijā (BirdLife International 2004), tomēr sugas

ligzdošanas areāls izplešas arvien tālāk uz ziemeļiem – tā, piemēram, 1998. gadā reģistrēts pirmais ligzdošanas gadījums Holandē (SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002), 2008. gadā – Lielbritānijā (RSPB 2009). Domājams, ka Eiropā vērojamās ligzdojošās populācijas skaita pieaugšanas un areāla paplašināšanās rezultātā varam sagaidīt ligzdojošo lopu gārņu nonākšanu mums arvien tuvākos kaimiņos.

Pateicības

Raksta sagatavošanā vērtīgus komentārus sniedza Agris Celmiņš. Sugas statusu Lietuvā komentēja Vītauts Jusis (*Vytautas Jusys*). Džeisons Viljamss (*Jason Williams*) un Hovards Taffss (*Howard Taffs*) laipni darīja pieejamus savus fotomateriālus šā raksta noformēšanai.

JĀNIS ĶUZE,

janis.kuze@kemeru.gov.lv

Literatūra

- BirdLife International 2004. *Bubulcus ibis* Cattle Egret. In: Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, BirdLife International: 44.
- Celmiņš A. 2009. Kura būs nākamā jaunā putnu suga Latvijā? http://www.putni.lv/index_next.htm
- Celmiņš A., Baumanis J. 1998. Pārskats par retiemi putniem Latvijā 1996.–97. gadā. *Putni dabā* 8.2: 1–9.
- Cramp S. (ed.) 1977. *Bubulcus ibis* Cattle Egret (Buff-backed Heron). In: Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Vol. 1. Ostrich to Ducks. Oxford, Oxford University Press: 279–286.
- del Hoyo J., Elliot A., Sargatal J. (eds) 1992. Handbook of the Birds of the World. Vol. 1. Ostrich to Ducks. Lynx Edicions, Barcelona.
- Funts K. 2009. Interesantākie putnu novērojumi Latvijā. <http://kasparsfunts.googlepages.com/interesant%C4%81kieputnunov%C4%93rojumulatvij%C4%81>
- Linnuharulduste komisjon 2009. Linnuharulduste komisjoni (HK) poolt käsitletivate liikide kõik aktsepteeritud vaatlesept seisuga 06.07.2009. http://www.eoy.ee/yhing/hk/hk_aktsept.pdf
- Raritetsskommitén 2009. Kohäger / Cattle Egret *Bubulcus ibis*. <http://www.sofnet.org/index.asp?lev=4475&typ=1>
- RSPB 2009. Cattle egret. <http://www.rspb.org.uk/wild-life/birdguide/name/c/cattleegret/index.asp>
- SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998–2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey. Nederland, Leiden.
- Suomen Rariteettikomitea 2009. Lehmähaikara *Bubulcus ibis*. <http://www.birdlife.fi/havainnot/rk/rk-data1.shtml>

Lopu gārnis *Bubulcus ibis* 2009. gada 19. maijā Engures ezerā.
Foto: Dž. Viljamss (*J. Williams*)